

Biologiczna Atrakcyjność Człowieka. Praca zbiorowa pod redakcją B. Pawłowskiego, 2009. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 345 s.

Przypuszczam, że każdy z nas, niezależnie od płci i wieku, zastanawiał się nad tym, dlaczego właśnie ta, a nie inna osoba postrzegana jest jako atrakcyjna i wzbudza silne, pozytywne emocje. W trakcie licznych i niekiedy burzliwych dyskusji, w których brałem udział, opartych o wiedzę naukową, pochodzącą z różnych dziedzin, nie osiągnano konsensusu, a puentą było stwierdzenie, że przecież gust nie podlega dyskusji. Biorąc więc do ręki pięknie wydaną pozycję naukową pt. *Biologia atrakcyjności człowieka* pod redakcją Bogusława Pawłowskiego, znanego i wysoko cenionego antropologa, zastanawiałem się, jak autorzy poradzą sobie z tym bardzo ciekawym, lecz niesłychanie trudnym zagadnieniem. Okazało się, że jest to jedyna na polskim rynku wydawniczym i jedna z nielicznych na świecie pozycja, opisująca w sposób kompleksowy, biologiczne znaczenie atrakcyjności fizycznej człowieka w szerokim kontekście ewolucyjnym. Należy zwrócić uwagę, że zagadnienie atrakcyjności człowieka było dotychczas przedstawiane w wąskim zakresie w podręcznikach psychologii ewolucyjnej lub w książkach popularno-naukowych, w obrębie których wątki polemiczne, a przede wszystkim prezentacja wyników badań pochodzących z prestiżowych czasopism, były traktowane marginalnie. Tak więc, książka ta jest w krajowym piśmiennictwie naukowym wydarzeniem bez precedensu.

Biologiczna atrakcyjność człowieka jest pozycją naukową, wydaną przez Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, przy czym dofinansowane było z funduszy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, dlatego cena detaliczna tej obszernej książki, zawierającej 345 stron i opatrzonej świetnej jakości kolorowymi planszami, wynosi jedynie 36 złotych.

Jest dziełem sześciorożnej klasy specjalistów, którzy są autorami bądź współautorami ośmiu rozdziałów, stanowiących kompendium wiedzy przeglądowej, popartej badaniami autorskimi. Pomimo pozornej zróżnicowania tematyki poszczególnych części, książkę charakteryzuje bardzo dobrze i konsekwentnie przeprowadzona ciągłość tematu głównego. Każdy z rozdziałów opatrzonej jest podsumowaniem i uwzględnia praktycznie całą dostępną literaturę światową do 2008 r. i, co najważniejsze, przedstawia pełną metodologię badań nad atrakcyjnością człowieka. Może to być szczególnie przydatne dla całej grupy badaczy,

którzy zajmują się, bądź chcieliby się zajmować, tematyką biologicznego i ewolucyjnego znaczenia atrakcyjności człowieka w aspekcie doboru płciowego. Dzięki takiej konstrukcji podręcznik ten w moim przekonaniu powinien być polecany, jako obowiązkowa lektura dla studentów biologii, psychologii ewolucyjnej czy też socjobiologii.

Rozdział pierwszy „Atrakcyjność a mechanizmy doboru płciowego i teoria sygnalizacji biologicznej” jest przystępnie napisanym i kompletnym opisem najważniejszych koncepcji biologicznych związanych ze współczesnymi badaniami nad atrakcyjnością i preferencjami estetycznymi człowieka. W sposób bardzo czytelny przedstawione tu zostały mechanizmy doboru między- i wewnątrzpłciowego, w odniesieniu do sukcesu reprodukcyjnego osobnika, oraz hipoteza ewolucji ucieczkowej, które umożliwiają pełne zrozumienie pozostałych, szczegółowych rozdziałów. W tej części podręcznika poruszony został również problem rzetelności sygnalizacji biologicznej oraz czynniki warunkujące ewolucję preferencji płciowych. Podsumowaniem rozdziału jest zestawienie głównych koncepcji ewolucyjnych, a przede wszystkim ich wpływu na główne nurty badań nad atrakcyjnością człowieka w ujęciu biologicznym.

Drugi rozdział „Biologiczne znaczenie atrakcyjności cech dziecięcych” jest faktycznie jedyną częścią książki, która nie wiąże się w sposób bezpośredni z doбором płciowym. Opisano tu główne cechy morfologiczne, kluczowe dla atrakcyjności fizycznej dzieci, między innymi w kontekście ich biologicznych i społecznych konsekwencji, np. szansa na szybką adopcję.

Pozostałe rozdziały omawiają rolę niemal wszystkich cech morfologicznych człowieka (twarz, wysokość i masa oraz proporcje ciała, barwa i zapach skóry czy też kolor oczu) w kontekście doboru płciowego.

Nie chcąc odbierać czytelnikowi przyjemności samodzielnego zapoznania się z treścią książki, skupię się tylko kilku wybranych aspektach. Dobrze znany jest fakt, że jednym z czynników wpływających na postrzeganie atrakcyjności biologicznej człowieka jest jego wysokość, i z obszernego rozdziału poświęconego właśnie tej cesze dowiadujemy się, że wysokość ciała, jako swoisty „wyzwalacz” ułatwiający samo powstanie związku partnerskiego, jest odmiennie interpretowany u

obu płci. Szczególnie ciekawa jest część poświęcona związkom pomiędzy wysokością ciała a statusem społeczno-ekonomicznym człowieka. W dyskusji autorzy analizują hipotezy genów plejotropowych, „karty atutowej” czy też hipotezę tzw. „trzeciego czynnika”, proponując najbardziej prawdopodobne modele przyczyny większej atrakcyjności wysokich mężczyzn. Interesująca jest również analiza wpływu warunków środowiskowych na preferencje estetyczne, w stosunku do wysokości ciała kobiety, a w efekcie na jej sukces reprodukcyjny.

Najszerzej zostały omówione problemy postrzegania atrakcyjności człowieka przez pryzmat takich cech jak: względna masa ciała (BMI), wskaźnik taliowo-biodrowy (WHR), wskaźnik barkowo-biodrowy (SHR), poziom asymetrii fluktuacyjnej (FA) oraz kształt i wielkość piersi kobiety. Choć według wielu autorów atrakcyjność budowy ciała ludzkiego nie odgrywa decydującej roli w doborze płciowym, nie znaczy to, iż np. preferencje w stosunku do względnej masy ciała nie mają uwarunkowań biologicznych. W rozdziale tym autorzy przekonują, że przedstawione powyżej cechy mają znaczenie w doborze płciowym i powstały w procesie ewolucji, a bardzo ciekawą jego częścią jest analiza symetrii ciała (asymetria fluktuacyjna). Pomimo faktu, iż wartość asymetrii fluktuacyjnej ciała może być sygnałem mówiącym o stabilności rozwojowej organizmu, nie przeprowadzono dotychczas wielu badań opisujących, jaki wpływ ma asymetria ciała na dobór płciowy u człowieka. W tym kontekście przedstawione wyniki badań są wyjątkowe.

Ostatnie rozdziały poruszają temat biologicznego znaczenia atrakcyjności twarzy, pigmentacji ciała oraz zapachowej atrakcyjności człowieka. Fakt, że twarz człowieka ma największy wkład w ogólną ocenę jego atrakcyjności fizycznej jest dobrze udokumentowany w literaturze przedmiotu. Autorzy rozdziału „Biologiczne znaczenie atrakcyjności twarzy” poszerzyli jednak swoje analizy o badania wspomnianej wcześniej asymetrii, a przede wszystkim podkreślili hormonalne uwarunkowania stopnia dymorfizmu płciowego twarzy (feminizacja i maskulinizacja cech). Z wielkim zaciekawieniem czytałem część poświęconą analizie związków pomiędzy wyposażeniem genetycznym człowieka a ekspresją tych cech twarzy, które uważane są za atrakcyjne.

Na zakończenie poświęcę kilka słów części dotyczącej zapachu. W odróżnieniu od omówionych wcześniej cech morfologicznych znaczenie zapachu osobnika ma dosyć wyjątkowy charakter, bowiem zmienność międzyosobnicza tej cechy jest bardzo duża. Autorzy opisali w sposób szczegółowy i zarazem polemiczny znaczenie zapachu jako stymulatora doboru płciowego, wyjaśniając znaczenie sygnalizacji zapachowej w dopasowaniu partnerów. Rozdział prezentuje szeroką wiedzę, poczynając od informacji na temat miejsc wytwarzania zapachu, poprzez fizjologiczne aspekty odbioru informacji chemicznych, tych odbieranych świadomie, jak i nieświadomie (feromony), kończąc na analizie znaczenia profili hormonalnych, stanu płodności kobiet, czy też postrzegania atrakcyjności zapachów w parach z odmiennym MHC. Po przeczytaniu tego rozdziału jesteśmy świadomi, iż sygnalizacja chemiczna człowieka ma dużo większe znaczenie w doborze płciowym, aniżeli dotychczas przypuszczano.

Tytuł książki w pełni odpowiada jej treści, jest sugestywny i intrygujący. Jak sami autorzy wspominają, wszystkie rozdziały łączy jedna, wspólna myśl „...atrakcyjność biologiczna człowieka, to nie jest jedynie okładka, po której nie należy oceniać książkę”. Zgadzam się z tym stwierdzeniem w zupełności. Ta książka zawiera znacznie więcej. To pełna synteza atrakcyjności ludzkiej w ujęciu biologicznym, ukazująca przede wszystkim aktualny stan wiedzy w sposób krytyczny i polemiczny. Omawiana pozycja wydawnicza, jako jedna z nielicznych znajdujących się na półkach polskich księgarni, może być inspirującym źródłem wiedzy dla całej rzeszy naukowców reprezentujących różnorodne dyscypliny naukowe. Na pewno będzie również pomocą w tworzeniu nowych i weryfikacji istniejących hipotez badawczych, dotyczących biologicznego i ewolucyjnego znaczenia atrakcyjności człowieka.

*Krzysztof Szostek
Zakład Antropologii, Instytut Zoologii
Uniwersytet Jagielloński
Ingardena 6, 30-060 Kraków*